

Asia: VN/15767/2021

Ehdotus kansalliseksi aineettomien oikeuksien strategiaksi (IPR-strategia)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Piraattipuolueen lausunto ehdotukseen kansalliseksi aineettomien oikeuksien strategiaksi, diaarinumero VN/15767/2021

Piraattipuolue kiittää mahdollisuudesta lausua IPR-strategiasta. Piraattipuolueen näkökulmasta yritysten innovatiivisuuden ja toimintaedellytysten sekä luovan työn mahdollisuuksien turvaaminen ovat kannatettavia tavoitteita. Strategiaehdotuksessa nostetaan myös esiin jatkuvasti tärkeämmäksi käyviä tieto- ja kulttuuripoliittisia keskusteluja ja teknologisia kehitystrendejä. Poliittinen kansalaiskeskustelu näistä teemoista on erittäin tervetullutta ja on hyvä, että teemoja pohditaan myös lainvalmistelutyössä.

Vaikka tarkoitukset ovat hyvät, yleisesti ottaen strategiaehdotus on kirjoitettu ongelmallisista lähtökohdista. Oikeudenhaltijoiden kaupalliset intressit ovat ohjausryhmän kokoonpanosta alkaen yliedustettuina suhteessa tekijöihin ja yleisen etuun. Kulttuurin ja taiteen tekijät ovatkin mukana lähinnä koristeena, ja tieteentekijät sekä tutkimusorganisaatiot mainitaan valittelevaan sävyyn kaupallistamista ymmärtämättöminä ja siitä riittämättömästi kiinnostuneina toimijoina. Strategiassa ajetaan uudenlaista kielenkäyttöä, jossa teollis- ja tekijänoikeuksista puhutaan osana samaa ilmiötä, "aineettomia oikeuksia". Piraattipuolueen mielestä nämä oikeudet ovat luonteeltaan erilaisia, liittyvät erilaisiin intresseihin, etuihin ja eturyhmiin, eikä niiden niputtaminen ole mielekästä.

Strategiaehdotus puolustaa ja pyrkii vahvistamaan nykyistä immateriaalioikeusjärjestelmää. Nykyisessä järjestelmässä on kuitenkin lukuisia ongelmia ja sen voittajia ovat etupäässä nykyiset suuret oikeudenhaltijat, media- ja teknologiayhtiöt. Piraattipuolueen mielestä strategian pitäisi sen sijaan pyrkiä edistämään yhteiskunnan kokonaisuutta ja huomioida selvästi myös kansalaisten ja kuluttajien näkökulmat sekä tieteen, opetuksen ja sivistyksen näkökulmat.

Nykyisenlainen tai vahvempi immateriaalioikeuksien suoja on haitallinen yritysten innovaatiotoiminnan kannalta. Se kannustaa esimerkiksi suuria toimijoita patenttien hankkimiseen yksinomaan kilpailijoiden häiritsemiseksi tai suoranaiseen patenttitrollaamiseen, jossa patentin haltijalla ei ole aikomustakaan kehittää tuotetta vaan ainoastaan kerätä lisenssimaksuja.

Strategiaehdotuksesta puuttuu globaalin oikeudenmukaisuuden näkökulma. Jos Covid-19-kriisi on jotain opettanut immateriaalioikeuksista niin sen, että nykyisellään esimerkiksi rokotteiden patentit ovat aktiivisesti estäneet pandemian torjuntaa, globaalin oikeudenmukaisuuden toteutumista ja ihmisten terveyden suojelemista. Niin ikään valitettavaa on, että strategiassa suhtaudutaan positiivisesti EU:n harjoittamaan kansainväliseen vaikuttamistyöhön, jossa pyritään saamaan aikaan "länsimaisista lähtökohdista luotu IP-järjestelmä". Kansainvälinen yhteistyö sinänsä on kannatettavaa, mutta tavat, joilla EU on immateriaalioikeusasioissa valinnut toimia kansainvälisellä kentällä ovat pikemminkin epäsuhtaisen tai jopa uuskolonialistisen kauppapolitiikan jatkumoa. Rokotepatenttien lisäksi viimeaikaisena esimerkkinä tästä on EU:n komission puuttuminen Etelä-Afrikan tekijänoikeuslakuudistukseen.

Strategiaehdotus on ongelmallinen myös tiedepolitiikan kanalta. Siinä esitetään toimenpiteitä tutkimustulosten kaupallistamiseen. Piraattipuolueen mielestä tutkimusinstituutioiden tehtävä on tuottaa korkeatasoista tutkimusta, jonka tulokset ovat tiedeyhteisön ja koko yhteiskunnan käytössä avoimen tieteen periaatteiden mukaisesti. Pyrkimykset tutkijoiden työn kaupallistamiseksi sotivat avoimen tieteen periaatteita vastaan, eivätkä ole kannatettavia.

Lopuksi piraattipuolue kuitenkin kiittää, että IPR-strategiaa kirjoitetaan auki, se mahdollistaa poliittisten vaihtoehtojen tuomisen esille. Meidän ajattelumme lähtee siitä, että tiedon ja kulttuurin vapaa liikkuvuus edistävät luovuutta, innovaatioita. Nämä ovat talouden, kulttuurin, hyvinvoinnin ja sivistyksen kannalta tärkeitä arvoja. Siksi aineettomien oikeuksien strategian pitäisi pohjautua selkeästi yhteisresurssien (kuten avoimen lähdekoodin ohjelmistojen, avoimien sisältöjen, avoimen datan) vaalimiseen ja hyödyntämiseen. Nousevan datatalouden osalta taas sääntelykehikon olisi otettava vakavasti käyttäjien rooli datan tuottajina ja tunnustettava heidän oikeutensa OmaData-periaatteen mukaisesti. Ymmärrämme, että nykyinen immateriaalioikeusjärjestelmä on kehitetty toisenlaisista lähtökohdista ja tavoitteidemme toteutuminen vaatisi laajan tekijänoikeusreformin, jossa yhteiskunnan kokonaisedun, taiteen ja kulttuurin tekijöiden, sivistystoimen ja vapaan oppimisen, innovatiivisten yritysten ja tavallisten kansalaisten näkökulmat tulisi huomioiduksi.

Lausunnon vastuuvalmistelija:

Juho Karvinen, piraattipuolueen varapuheenjohtaja

Karvinen Juho
Piraattipuolue r.p.